नमाह एवामति ॥ ४९ ॥ वेदोदितज्ञानेऽचेविवक्षितेश्रोतुरधिकारसंपत्तिविः कर्मकांडवन्त्रमायामुलकं अनुयोक्तुंपूर्वपक्षंकर्तुं ॥ ४९॥ इतिशांतिपर्वणिमोध

जनकइति इपितः निशामितः निशामने मित्वात् इस्वतं एतदस्तीदमस्तीतिनिकिचियतिदृश्यतद्वत्यनेकमतोपन्यासपूर्वकं जगतोऽनिर्वचनीयत्वंश्रावितः सांपरायेमरणे भवाभवौसंसारमोक्षौ ॥ १ ॥ ननुय दिसन्त्वासन्त्वास्यामनिर्वचनीयः संसारस्तिहिर जूरगविन्तित्तन्त्वस्यतस्यविनाशाययन्त्रोनिष्फलोनित्यनष्टत्वात्तस्येतिशंकते भगविन्ति वेत्यप्रमानृत्वादेरुद्वत्य संज्ञाविशेषविज्ञानं सुतिमूर्च्छावत्अत्यंतविस्तृति हृपेमोक्षेऽपिनास्तिचेत्ज्ञानाज्ञानकतोनकश्विद्वशेषोस्ति ॥ २ ॥ ततश्वयन्त्रनेष्णक्त्यमित्याशंक्याह सर्वमिति उच्छेदनिष्ठंआत्मनाशपर्यवसायिसर्वयमनियमादि ॥ ३ ॥ असंसर्गद्दति यदिमोक्षेभूतेषुद्व्यांग नादिषुसंसर्गोनास्तिसन्तिपसंसर्गःस्वर्गवद्वनाशिष्वेवचेत्स्यात्तिहिंअतिशयाभावात्कस्मैफलायकोत्रतत्त्वतोनिश्वयःकियेत कियमाणोवाकथंकल्पेतघटेत तस्माद्विनाशिस्वर्गमुख्यवेवनोक्षेशःसचनिर्वचनीयए वेत्याशयः ॥ ४ ॥ कविःकांतदर्शी ॥ ५ ॥ विज्ञानघनएवैतेभ्योभूतेभ्यःसमुत्थायतान्येवानुविनश्यितनेष्रत्यसंज्ञास्तीति देहाषुत्थितस्यउपाधिविशिष्टस्वरूपस्यनाशाद्विशेषविज्ञानाभावेयाज्ञवल्कयेनोक्ते मैत्रेयीआत्मोच्छेदबुत्थ्याअत्रैवमाभगवानमूनुहदितितमुपालब्धवतीनवाअरेमोहंपब्रवीमीत्यादिनापुनर्याज्ञवल्कयेनबोधिता तद्वदिहापिव्याकुलंराजानंआव्यासयत्वर्थेन उच्छेदिति उच्छेदिनिष्ठानाशेपर्यव

भीष्मउवाच जनकोजनदेवसुज्ञपितःपरमर्षिणा॥पुनरेवानुपप्रद्धसांपरायेभवाभवौ॥ १॥ जनकउवाच भगवन्यदिनप्रेत्यसंज्ञाभवितकस्य चित्॥एवंसितिकमज्ञानंज्ञानंवाकिकरिष्यित॥ २॥ सर्वमुच्छेदिनष्ठंस्यात्पश्चचैतिह्दजोत्तम॥अप्रमत्तःप्रमत्तोवाकिविशेषकरिष्यित॥ ३॥ असंसर्गोहि भूतेषुसंसर्गोवाविनाशिषु॥कस्मैकियेतकरूप्येतिनश्चयःकोत्रतत्त्वतः॥ ४॥ भीष्मउवाच तमसाहिप्रतिच्छन्नंविश्चांतमिवचातुरं॥पुनःप्रशमयन्वा क्यैःकविःपंचशिखोत्रवीत्॥ ५॥ उच्छेदिनष्ठानेहास्तिभाविनष्ठानविद्यते॥ अयंत्यपिसमाहारःशरीरेद्रियचेतसां॥वर्ततेष्यगन्योन्यमप्यपाश्चित्यकर्मसु॥ ॥ ६॥ धातवःपंचभूतेषुखंवायुज्योतिषोधरा॥ तेस्वभावेनतिष्ठंतिवियुज्यंतेस्वभावतः॥ ७॥

सानंननापिभावनिष्ठाविशेषेपर्यवसानमस्तिकृतअविद्ययाआसन्यारोपितंबुद्धीद्रियादिकंरज्ञूरगवत्केवलमपोद्यतेतावतैवानर्थनिष्ठित्तिःस्वरूपानंदस्यचकंठगतविरमृतचामीकरवयाप्तिरितिकृतकृत्यतास्तिअ तस्तद्थीयलोनिन्ष्फलइतिभावः तथाचश्रुतिः अविनाशीवाअरेयमात्मानु च्छित्तिधर्मामात्रासंसर्गस्वस्यभवतीति मात्राप्रमात्रा अनर्थश्र्यप्रमातृताप्रमुखंकर्तृत्वभोक्तृत्वमितितदसंसर्गोमोक्षइतिप्रतिपाद्यति आत्मिनिदेहायध्यारोपमेवाहायमित्यादिना समाहारःसंघातः अस्मिन्त्रिकेन्यतरनाशेपिसंघातनाशइत्यन्योन्यमपाश्रित्येत्यस्यार्थः ॥ ६ ॥ शरीरादीनामनात्मत्वंवकुंतव्यकतीराह धातवइति धीयतेनिली यतेकार्यमेष्वितिधातवउपादानानि ज्योतिषोधरत्यनयोर्मध्येजलमित्यपिद्गेयं पंचधातोयमितिपाठांतरंसुगमं स्वभावेनेतिसांस्व्यमताभिप्रायेणतेषांहीश्वरकालयोरभावात्जीवानांचोदासीनत्वात्अदृष्टस्यच कार्यत्वेनकारणाप्रवर्तकत्वातस्वभावतएवगणानांप्रवितिमतं ॥ ७॥